

Ο «παράδοξος» ποιητής Κ. Π. Καβάφης
και η μοναδικότητα της ποίησής του

Διδάσκουσα:
Κατερίνα Κωστίου

Πανεπιστήμιο Πατρών
Τμήμα Φιλολογίας

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, 1863-1933

Οδός Ραμλίου, Αλεξάνδρεια 1887-1899

73 ALEXANDRIA. — Ramleh Station street. — LL.

Αρχείο Ε.Α.Ι.Α

Ἀλεξάνδρεια, ἡ ὁδὸς Ραμλίου. Στὸν δρόμο αὐτὸν κατοίκησαν οἱ Καβάφηδες ἀπὸ τὸ 1887 ἕως 1899.

Χαρίκλεια Καβάφη
1834-1899

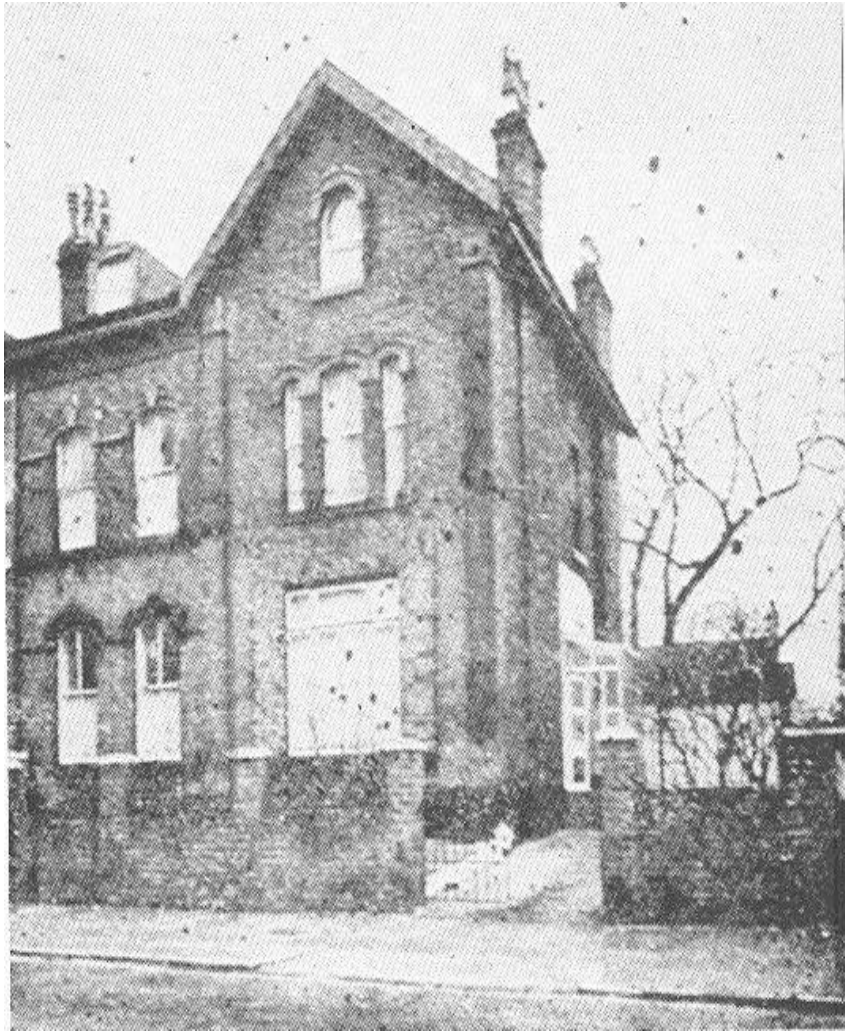
Πέτρος Ι. Καβάφης
1814-1870

Παύλος, Κωνσταντίνος, Τζων

Ο Καβάφης ήταν το ένατο και τελευταίο παιδί της οικογένειας.

Το 1872 φεύγουν για την Αγγλία και μένουν 4 χρόνια στο Λίβερπουλ και 2 χρόνια στο Λονδίνο έως το 1878. Εξοικειώνεται με την αγγλική λογοτεχνία και γλώσσα.

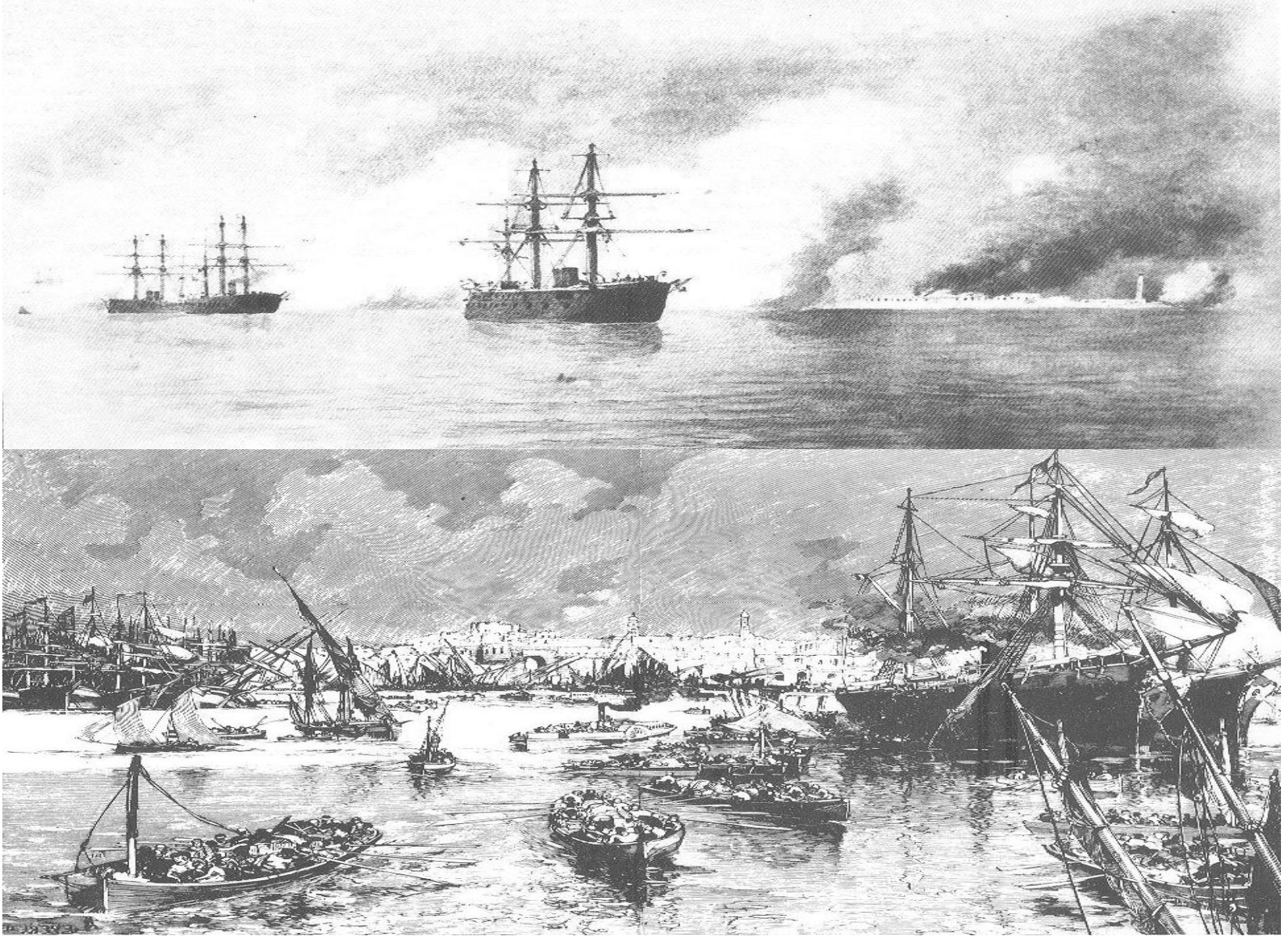

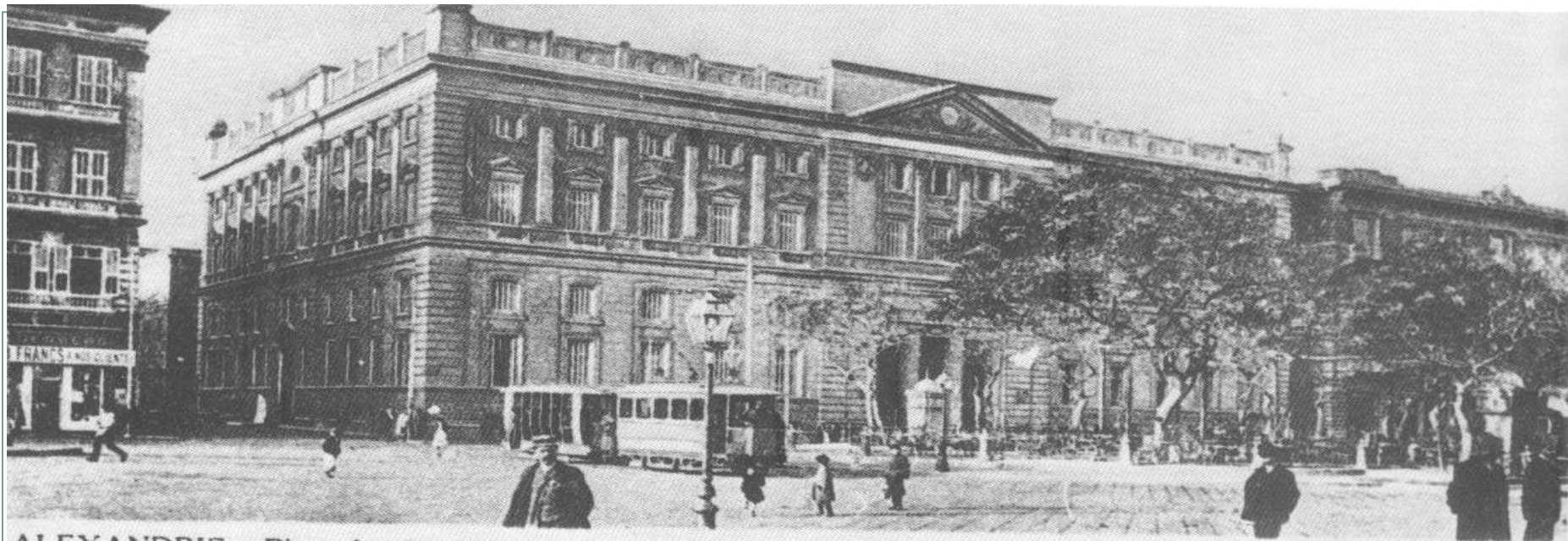
Τα 3 αδέρφια στο Λίβερπουλ το 1873.

Ο Καβάφης θα επιστρέψει στην Αλεξάνδρεια 15 χρονών το **1878**.

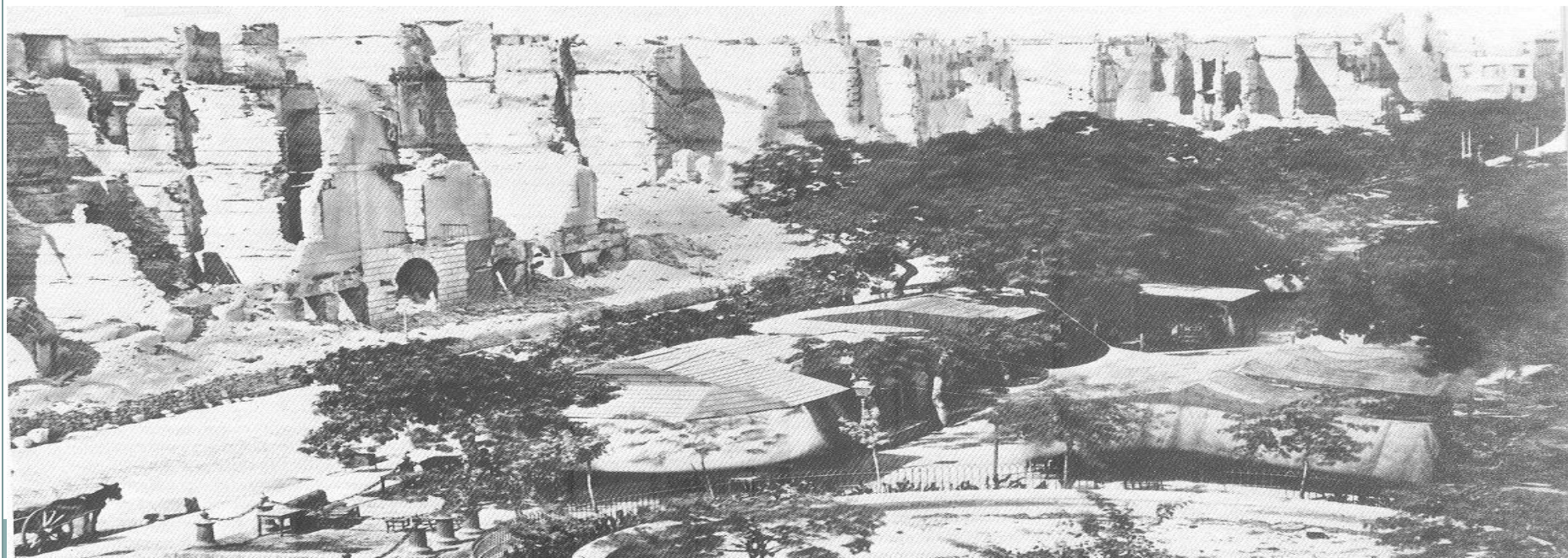
Σ' αυτήν την ηλικία και μέχρι να φοιτήσει στο εμποροπρακτικό Λύκειο «Ο Ερμής» που ιδρύθηκε το 1881 μελετά μόνος του στη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας προσπαθώντας να καλύψει τα κενά της εκπαίδευσής του. Τότε ξεκινά τη συγγραφή Ιστορικού Λεξικού, προσπάθεια που σταματά στη «μοιραία λέξη» Αλέξανδρος.

Επανάσταση του Αραμπί (1882)

ALEXANDRIE - Place des Consuls

Η οικογένεια Καβάφη αναχωρεί για την Κωνσταντινούπολη όπου μένει τρία χρόνια (1882-1885). Εκεί ο Καβάφης θα αρχίσει να ασχολείται με την ποίηση.

Το **1885** επιστρέφει στην Αλεξάνδρεια και παίρνει την ελληνική υπηκοότητα.

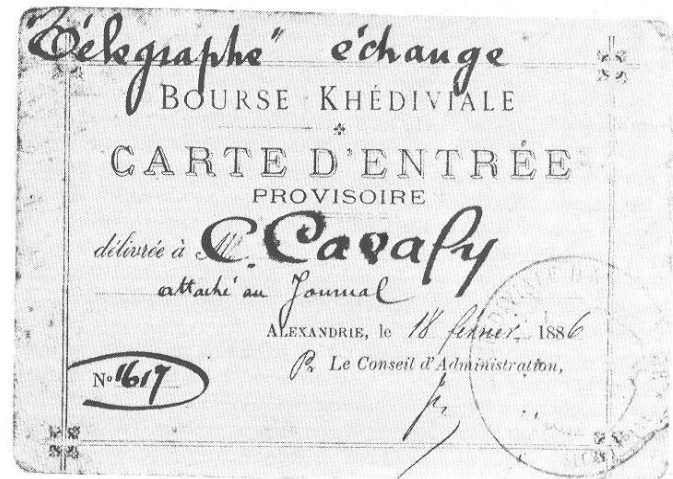
«Δεν είμαι Έλληνας.
Είμαι Ελληνικός!»

Εργάζεται ως **δημοσιογράφος, μεσίτης** στο Χρηματιστήριο Βάμβακος και τελικά ως **υπάλληλος** στην Αγγλική Εταιρεία Αρδεύσεων όπου θα εργαστεί από το 1892 έως το 1922.

Αλεξάνδρεια, τό χρηματιστήριο.

Άρχειο Ε.Α.Ι.Α

Το 1907 με τον αδελφό του Παύλο θα νοικιάσουν ένα διαμέρισμα, το περίφημο εργαστήριο της οδού Λέψιους, όπου θα ζήσει την υπόλοιπη ζωή του αφοσιωμένος στην ποίηση.

Θα πεθάνει το **1933** από καρκίνο του λάρυγγα ανήμερα στα γενέθλιά του, 29 Απριλίου, σε ηλικία 70 ετών.

Σημαντικές τομές στο καθαφικό έργο

Κτίσται

1891

Η Πρόοδος οικοδομή είναι μεγάλη - φέρει
καθείς τον λίθον του· ο εις λόγους, βουλάς, ο άλλος
πράξεις - και καθημερινώς την κεφαλήν της αίρει
υψηλοτέραν. Θύελλα, αφνίδιός τις σάλος

εάν επέλθη, σωρηδόν οι αγαθοί εργάται
ορμώνσι και το φρούδον των υπερασπίζοντ' έργον.
Φρούδον, διότι καθενός ο βίος δαπανάται
υπέρ μελλούσης γενεάς, κακώσεις, πόνους στέργων,

ίνα η γενεά αυτή γνωρίση ευτυχίαν
άδολον, και μακράν ζωήν, και πλούτον, και σοφίαν
χωρίς ιδρώτα ποταπόν, ή δούλην εργασίαν.

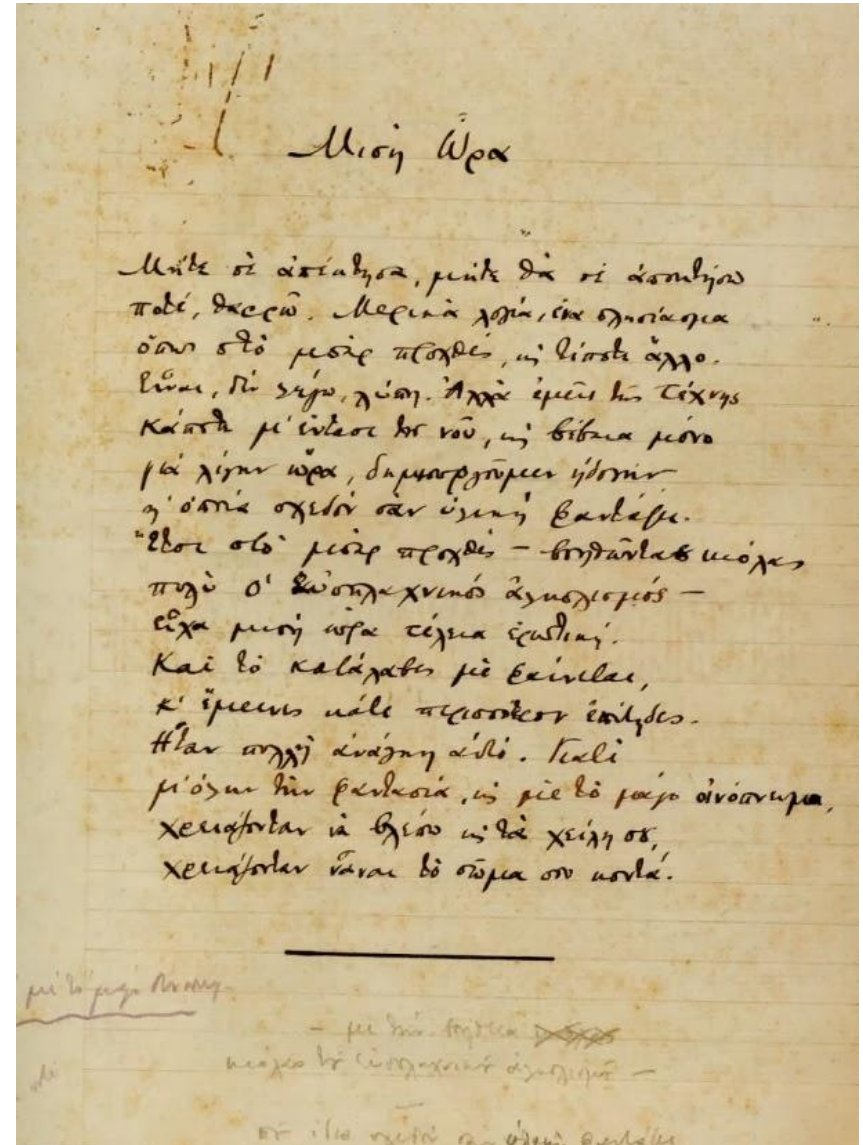
Αλλ' η μυθώδης γενεά ουδέποτε θα ζήση·
η τελειότης του αυτή το έργον θα κρημνίση
κ' εκ νέου πας ο μάταιος κόπος αυτών θ' αρχίση.

1901 Από τον ρομαντισμό προς τον παρνασσισμό και τον συμβολισμό

1903 «Φιλοσοφικός έλεγχος» (Ποιητική)

1911 Συγκρότηση της προσωπικής του ποιητικής: φιλοσοφικός, ιστορικός, ηδονικός κύκλος.

1917/18 Κατάκτηση ρεαλισμού. Απελευθέρωση της πολιτικής του σκέψης και του ερωτισμού του.

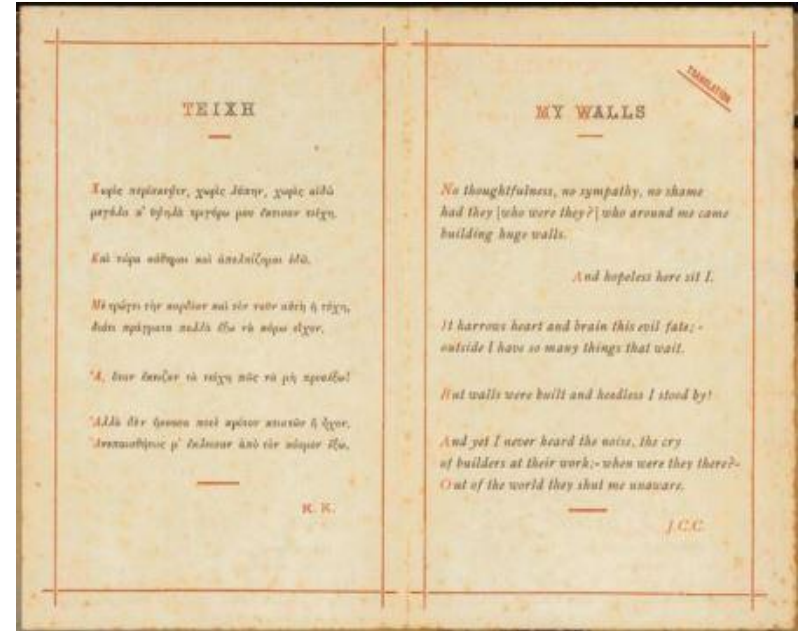
Εκδοτική μέθοδος

1891-1904 μέθοδος των μονοφύλλων

1904 πρώτο τεύχος με 21 ποιήματα

1912 πρώτη χρονολογική συλλογή

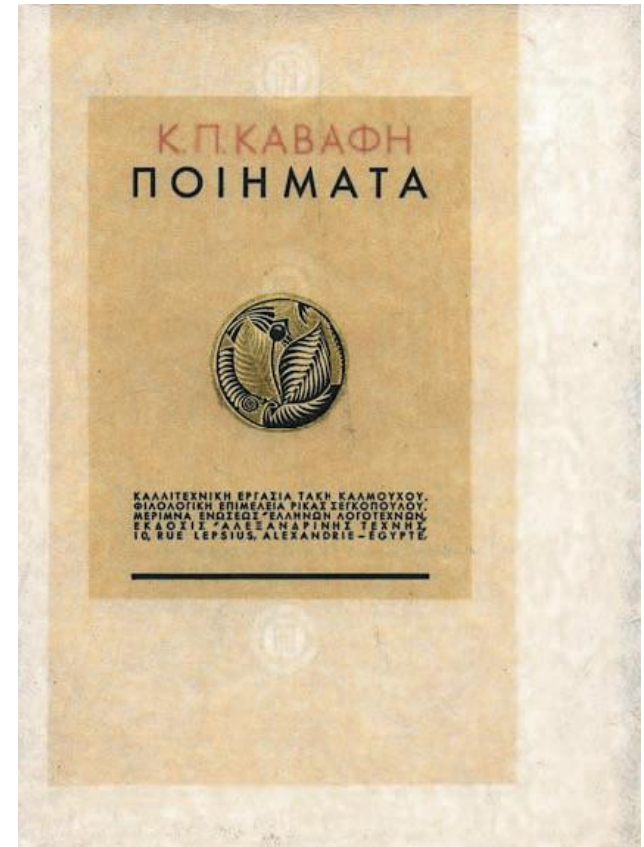
1917 πρώτη θεματική συλλογή

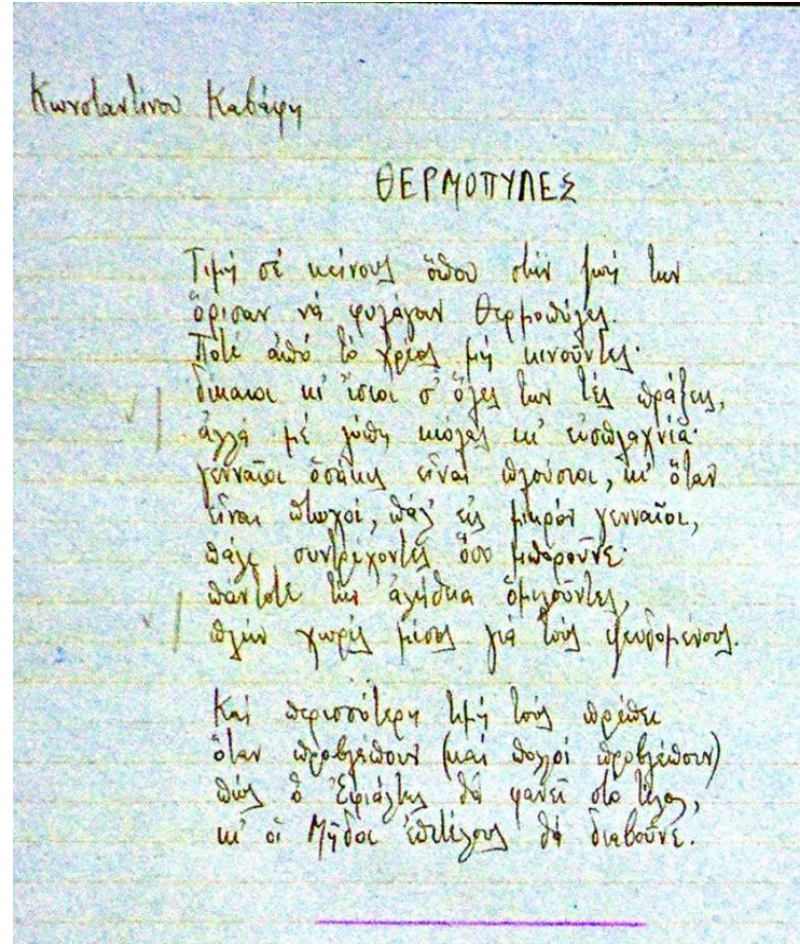
1966 Γ. Π. Σαββίδης, *Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932)*
(διδακτορική διατριβή)

Η καβαφική βιβλιογραφία έως τα 100 χρόνια από τη γέννησή του

- 1932** Αφιέρωμα περ. *Κύκλος*
- 1935** πρώτη έκδοση των αναγνωρισμένων ποιημάτων του
- 1940** F. M. Pontani, “Fonti della Poesia di Cavafis”
- 1943** Γ. Κατσιμπαλης, *Βιβλιογραφία Κ. Π. Καβάφη*
- 1943** Τίμος Μαλάνος, «Η μυθολογία της καβαφικής πολιτείας»
- 1946** Γ. Σεφέρης, «Κ. Π. Καβάφης-Θ. Σ. Έλιοτ: παράλληλοι»
- 1948** Μ. Περίδης, *Ο Βίος και το έργο του Κ. Καβάφη*
- 1958** Στρατής Τσίρκας, *Ο Καβάφης και η Εποχή του*
- 1963** Πλούσια συγκομιδή από τότε και στο εξής

Από τον ποιητή και το έργο του ...

Κωσταντίνου Καβάφης

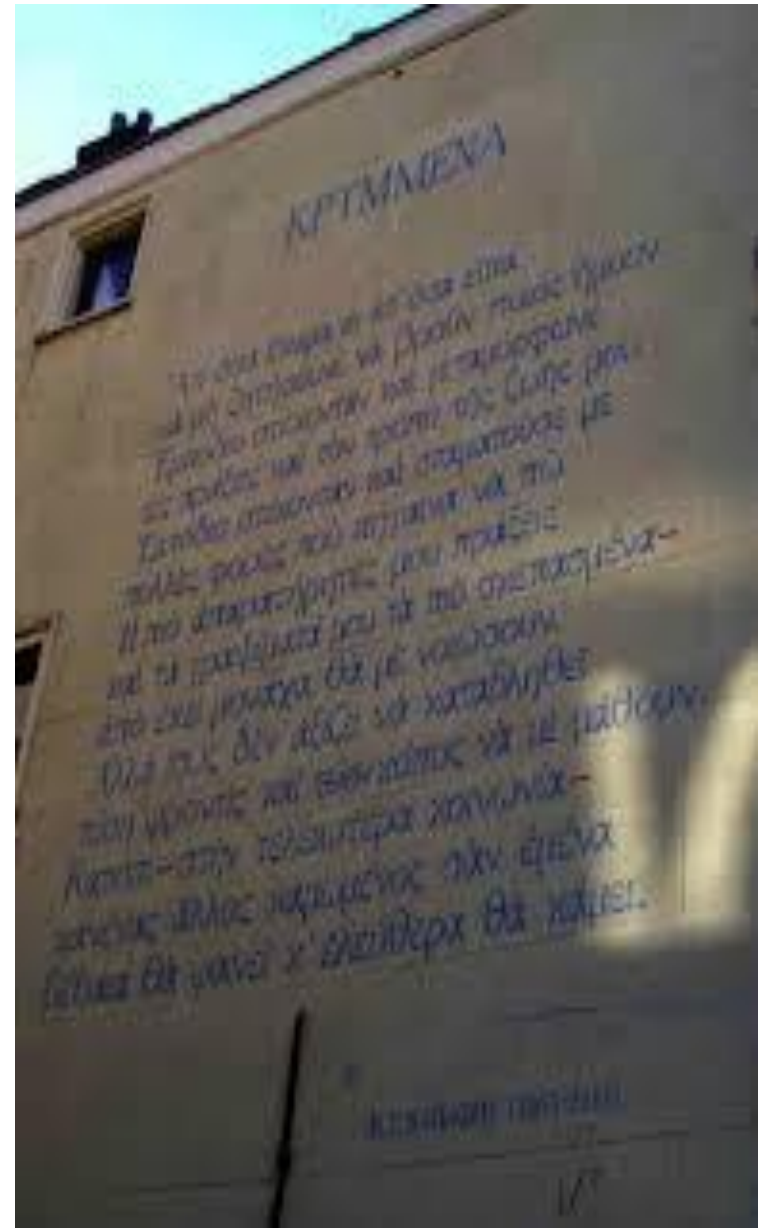
ΘΕΡΜΟΤΥΠΕΣ

Τιμή σε κείνον, ὅσο εἶναι γὰρ ἐν
ἔμοιρον νὰ φυλάσῃς θερμοτύπες.
Ποτε αὐτὸ τὸ χέρι γὰρ κινεῖται.
Δικαίαι καὶ ἴσως σ' ὄφρα ἐν λίαν ἀφάνει,
ἀλλὰ τί γινώσκω καὶ ἐπισημάνει.
Γυναῖκες ὅσων εἶναι ἀπόστολοι, καὶ ὅλα
εἶναι ἀποχέρι, ἀλλ' εἰς πληροῖς γυναῖκες,
ἀλλὰ συντηροῦνται ὅσο κινεῖται.
ὁμοίως καὶ ἀγένητα ὄφρα γινώσκω,
ἀλλὰ χωρίς πῆμα γὰρ τὸν φανερώνω.

Καὶ ἀποστολικὴ ἡμῶν τὸν ἀφάνει
ὅλα ἀποχέρι (καὶ δοξαῖ ἀποχέρι)
ἀλλὰ ὁ Ἐπίσκοπος δὲ γὰρ ἐν ὅλοισι,
καὶ οἱ Μυδαὶ ἰδιώτως δὲ διαβούρει.

... στην
προσληψή του
και τις
πολιτικές της
ανάγνωσης

Η εμβέλεια της καβαφικής ποίησης

▲ Έγραψε μόνον **154 (αναγνωρισμένα) ποιήματα**, όμως κατάφερε να γίνει ένας από τους πιο σημαντικούς ποιητές του 20ού αιώνα παγκοσμίως.

▲ Δεν δημοσίευσε ποτέ σε ένα βιβλίο τα ποιήματά του, αλλά τα έστελνε όπου εκείνος θεωρούσε σκόπιμο. Παρά την «εσωστρεφή» του πρακτική, έγινε γρήγορα γνωστός και προκάλεσε αντιφατικές εκτιμήσεις της κριτικής.

▲ Υπήρξε Έλληνας της Διασποράς, όμως κυριάρχησε όχι μόνον στη λογοτεχνία του Κέντρου αλλά και των περισσότερων χωρών Ευρώπης και Αμερικής.

▲ Η παγκοσμιότητα της ποίησής του φαίνεται από το γεγονός ότι μεταφράστηκε σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας και Νότιας Αμερικής, αλλά και της Ασίας.

▲ Η δυναμική της ποίησής του αποδεικνύεται και από τους δύο τόμους καβαφογενών ποιημάτων (ποιημάτων που συνομιλούν με ποιήματά του ή γράφονται πάνω σε δικά του θέματα), ελληνικών και ξένων.

▲ Κάθε χρόνο γράφονται νέες μελέτες για το έργο του καθώς κάθε καινούργια γενιά καθρεφτίζεται στα ποιήματά του και ακονίζει τη δική της ευαισθησία πάνω τους.

▲ Ο ίδιος έλεγε πως είναι ποιητής των μελλοντικών γενεών, θεωρώντας την εποχή του ανεπαρκή για να συλλάβει την περίπλοκη ειρωνεία του.

▲ Το ερώτημα που προβάλλει ως πρόκληση είναι το εξής:

Ποια χαρακτηριστικά του έργου του τον διαφοροποιούν από τους άλλους ποιητές και τον καθιστούν μοναδικό;

ΘΕΜΑΤΙΚΗ

- ▲ **Ποίηση πολιτική/ιστορική** με την πιο δραστική και ευρεία έννοια του όρου (σχέση του ατόμου με τον Άλλο, σε επίπεδο συλλογικό ή/και ατομικό). Συχνά ανασκευάζει την ετυμολογία της Ιστορίας για πρόσωπα και καταστάσεις. Εμπνέεται από κείμενα. Τοποθετεί τα πρόσωπα/προσωπεία του στην Ελληνιστική εποχή (323 π.Χ. - 146 π.Χ.), σε εποχή ετερογένειας πολιτικής, πολιτισμικής, ιδεολογικής, πνευματικής, θρησκευτικής.
- ▲ **Ποίηση ερωτική με έναν τρόπο ιδιότυπο**, όχι λόγω της και πολυσυζητημένης αποκλίνουσας ερωτικής του ταυτότητας, αλλά χάρη στη δραματική ένταση της ποιητικής του.
- ▲ **Ποίηση ανθρωποκεντρική**. Ακόμη και όταν δανείζεται από την Ιστορία γνωστά ιστορικά πρόσωπα τα φέρνει στα ανθρώπινα μέτρα και τα φωτίζει με τον δικό του τρόπο. Ό,τι τον ενδιαφέρει είναι οι συμπεριφορές, οι στάσεις ζωής, ιδίως οι ανθρώπινες αντιδράσεις σε κρίσιμες στιγμές της ιστορίας είτε της συλλογικής είτε της προσωπικής.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Α

Αντικειμενική συστοιχία/ Μυθική μέθοδος

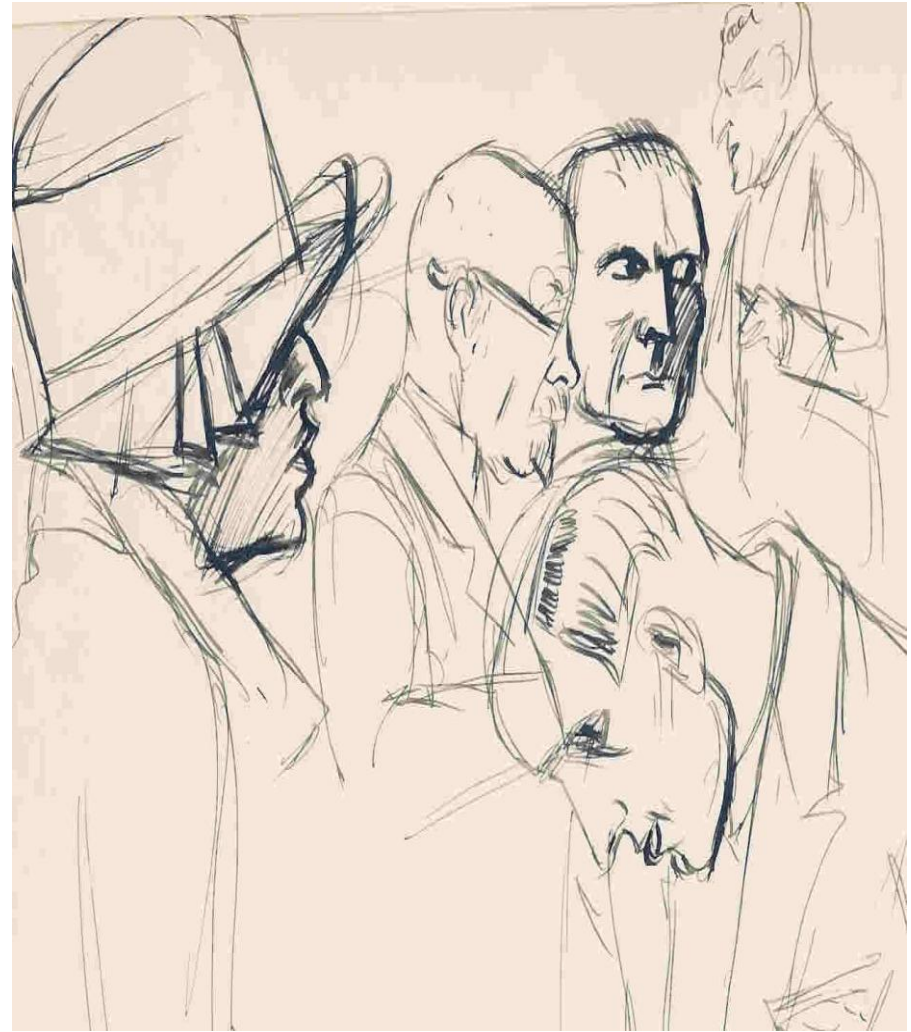
Μια σκηνοθεσία προσώπων και καταστάσεων του παρελθόντος, αντίστοιχων, ως προς το ήθος ή τη λειτουργία τους με το παρόν, στην οποία ο ποιητής επενδύει το πολιτικό και ερωτικό του όραμα.

Β

Προσωπεία

Αφηγηματικά/δραματικά, ή και τα δύο. Συνήθως πλασματικά (Μυρτίας, Αιμιλιανός Μονάη), αλλά και αγνοημένα ιστορικά πρόσωπα (Οροφέρνης, Καισαρίων), στα οποία αναθέτει έναν ρόλο, τα τοποθετεί σε έναν συγκεκριμένο χώρο και χρόνο και αναδεικνύει τις συγκρούσεις, εσωτερικές ή/ και εξωτερικές, καθιστώντας την ποίησή του πολυφωνική.

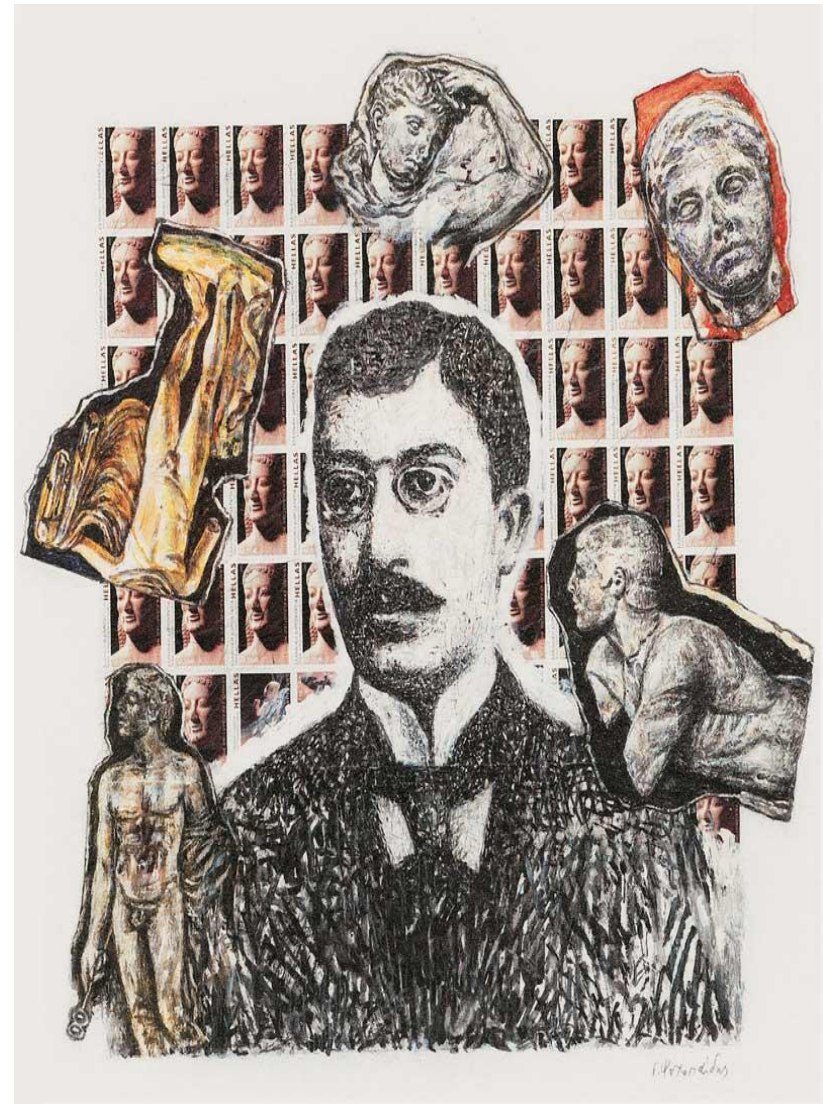
Γ

Ειρωνεία (λεκτική / των καταστάσεων): πλέκει μέσα στο ίδιο ποίημα διαφορετικές, πολλές φορές αντιθετικές, απόψεις, αποστασιοποιείται και αφήνει τον αναγνώστη να αποφασίσει για το σωστό ή το λάθος. Πολλές φορές οι πρωταγωνιστές των ποιημάτων του γίνονται θύματα ειρωνείας επειδή φαίνεται ότι δεν έχουν συνείδηση ούτε της ανθρώπινης μοίρας ούτε της πορείας της Ιστορίας.

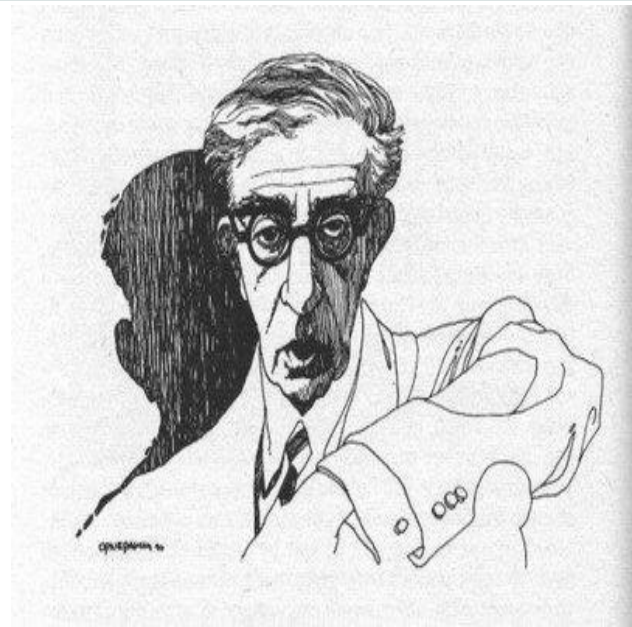
Αυτοαναφορικότητα

Ένα μεγάλο μέρος των ποιημάτων του είναι ποιήματα ποιητικής. Συνήθως είναι ποιήματα στα οποία πρωταγωνιστεί ένας καλλιτέχνης (ποιητής, ζωγράφος, γλύπτης κ.ά.), ο οποίος θέτει ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την τέχνη. Με τον τρόπο αυτό ο Καβάφης εκθέτει τις απόψεις του και την αγωνία του για την δική του τέχνη.

ΣΤΑΣΗ ΖΩΗΣ

Ήττα και Πτώση: αναπόφευκτες διαδικασίες της ανθρώπινης ζωής, τόσο σε επίπεδο πολιτισμών όσο και σε επίπεδο ατομικό.

Κάλλος και Ελληνισμός: απέναντι στην φθορά και την πτώση ο Καβάφης έχει να αντιτάξει δύο αδιάσειστες και απόλυτες στην ποίησή του αξίες: το Κάλλος (που συνδέεται με τη Νεότητα και τον Έρωτα) και την Ελληνική γλώσσα (ως τη βασικότερη έκφραση του Ελληνισμού). Αυτές οι δύο έννοιες παίζουν καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό της ταυτότητας των ποιητικών του προσωπείων.

Ο Καβάφης, ως συνειδητός δημιουργός, προσδιόρισε κάποια πολύ σημαντικά στοιχεία της ποιητικής του:

Α'

Ο Καβάφης, κατά τη γνώμη μου, είναι ένας ποιητής **υπερ-μοντέρνος**, ένας ποιητής του μέλλοντος. Εκτός από την ιστορική, ψυχολογική και φιλοσοφική αξία του, η νηφαλιότητα του άφογου ύφους του, που ενίοτε φθάνει στα όρια του λακωνισμού, ο στοχαστικός του ενθουσιασμός, που φέρει προς εγκεφαλική συγκίνηση, το σωστό λεκτικό του, αποτέλεσμα μιας αριστοκρατικής φύσης, η **ελαφρά ειρωνεία** του, είναι στοιχεία που θα εκτιμήσουν ακόμη περισσότερο οι γενεές του μέλλοντος, ωθούμενες από την πρόοδο των ανακαλύψεων και την εκλέπτυνση της εγκεφαλικής τους λειτουργίας.

[Για τον ποιητή Κ. Π. Καβάφη, Κ. Π. Καβάφη, *Τα Πεζά (1882;-1931)*, φιλολογική επιμέλεια Μιχάλης Πιερής, Ίκαρος, 2003, 334).

B'

Η αρχή της προσωπικής εμπειρίας είναι αναμφίβολα στέρεα· αλλά αν την τηρούσαμε αυστηρά, θα περιόριζε τρομερά τη λογοτεχνική παραγωγή. [...] Η εικασία λοιπόν δεν θα πρέπει να αποκλείεται οπωσδήποτε, χονδρικώς· αλλά θα πρέπει φυσικά να χρησιμοποιείται με σύνεση. Η εικασία μάλιστα—όταν κατευθύνεται ευφυώς—χάνει μεγάλο μέρος από την αβεβαιότητά της, αν ο χρήστης τη μετατρέψει σε ενός είδους υποθετική εμπειρία. Αυτό είναι ευκολότερο για τη περιγραφή μιας μάχης, μιας κοινωνικής κατάστασης, ενός σκηνικού. Με την φαντασία του (και με τη βοήθεια γεγονότων που έζησε, και έχουν κοντινή ή μακρινή σχέση), ο χρήστης μπορεί να βρεθεί στο μέσον των καταστάσεων και έτσι να δημιουργήσει μιαν εμπειρία. Η παρατήρηση ισχύει—αν και έχει περισσότερες δυσκολίες εφαρμογής—και για ζητήματα συναισθηματικά.

[Φιλοσοφική εξέταση], Κ. Π. Καβάφη, *Τα Πεζά* (1882;-1931), ό.π., 330.

Γ'

Μετά την καθιερωμένη Διορθωτική Εργασία, θα πρέπει να γίνεται μια φιλοσοφική εξέταση των ποιημάτων μου.

Κατάφωρες αντιφάσεις, παράλογες πιθανότητες, γελοίες υπερβολές στα ποιήματα θα πρέπει βεβαίως να ανασκευάζονται, και όπου οι ανασκευές δεν μπορούν να γίνουν, τα ποιήματα θα πρέπει να θυσιάζονται, φυλάττοντας μόνον όσους στίχους τους μπορούν να φανού χρήσιμοι αργότερα στη δημιουργία νέου έργου.

Πάλι, η Εξέταση δεν θα πρέπει να γίνεται με πολύ φανατισμό.

[Φιλοσοφική εξέταση], Κ. Π. Καβάφη, *Τα Πεζά (1882;-1931)*, ό.π., 330.

Δ'

Επανάληψη στον Καβάφη δεν βρίσκεται ποτέ. Το κάθε ποίημά του, χωρίς εξαίρεση, έχει κάτι διαφορετικό από τα άλλα του. Αυτό, ως γνωστόν, είναι από τους πρώτους κανόνες της καβαφικής σύνθεσης. Κάθε νέο ποίημα προσθέτει στην περιοχή του κάτι (πότε πολύ, πότε λίγο). Κάποτε ποιήματα εισέρχονται στην περιοχή ως συμπληρώσεις. Κάποτε το φως ενός καινούριου ποιήματος ελαφρά διαπερνά το ημίφως ενός παλαιότερου (φως στο ένα ποίημα, ημίφως στο άλλο) – όχι στον βρόντο.

Γ. Π. Σαββίδης, *Οι καβαφικές εκδόσεις (1891-1932), Περιγραφή και Σχόλιο, Βιβλιογραφική μελέτη*, Αθήνα, έκδοση Ταχυδρόμου, 1966, 209.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι

Ο επίσημος δικτυακός τόπος για τον Κ. Π. Καβάφη:

<http://www.kavafis.gr/>

Για την εμβέλεια της καβαφικής ποίησης:

<http://www.lsa.umich.edu/kelsey/galleries/exhibits/cavafy/cavafy.html>

<http://www.greece.org/alexandria/cavafy/>

Δομή μαθημάτων

Μετά το πρώτο εισαγωγικό μάθημα, η οργάνωση της ύλης θα ακολουθήσει την εξής δομή:

A' κύκλος: Ποιήματα ποιητικής

B' κύκλος: Ποιήματα ιστορικά

Γ' κύκλος: Ποιήματα ερωτικά

Στο τελευταίο μάθημα θα γίνει συνόψιση των βασικών χαρακτηριστικών της καβαφικής ποιητικής.

Περιεχόμενο των τριών κύκλων

A' κύκλος: Ποιήματα ποιητικής

«Ζωγραφισμένα», «Του πλοίου», «Εκόμισα εις την Τέχνη», «Σ' ένα βιβλίο παληό—», «Η συνοδεία του Διονύσου», «Τυανεύς γλύπτης», «Του μαγαζιού», «Τεχνουργός κρατήρων», «Ούτος εκείνος», «Όταν διεγείρονται», «Μια νύχτα», «Να μείνει», «Εν τω μηνί Αθύρ», «Των Εβραίων (50 μ.Χ.)», «Ο Δαρείος», «Τέμεθος Αντιοχεύς 400 μ.Χ.», Κίμων Λεάρχου, 22 ετών, σπουδαστής ελληνικών γραμμάτων (εν Κυρήνη)».

B' κύκλος: Ποιήματα ιστορικά

«Ο βασιλεύς Δημήτριος», «Η δυσaréσκεια του Σελευκίδου», «Η δόξα των Πτολεμαίων», «Αλεξανδρινοί βασιλείς», «Οροφέρνης», «Ο Δημάρατος», «Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)», «Άννα Κομνηνή», «Άννα Δαλασσηνή», «Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες», Φιλέλλην», «Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης», «Η μάχη της Μαγνησίας», «Στα 200 π.Χ.», «Εν Σπάρτη», «Άγε, ως Βασιλεύ Λακεδαιμονίων» «Από την Σχολήν του Περιωνύμου Φιλοσόφου», «Ας φρόντιζαν», «Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία», «Ουκ έγνως», «Ο Ιουλιανός ορών ολιγωρίαν».

Γ' κύκλος: Ποιήματα ερωτικά

«Έτσι πολύ ατένισα—», «Το διπλανό τραπέζι», «Για νάρθουν», «Τα επικίνδυνα», «Ομνύει», «Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς», «Μέρες του 1896», «Ιασή τάφος», «Ίμενος», «Ήλθε για να διαβάσει», «Μέρες του 1908», «Θέατρον της Σιδώνος», «Η προθήκη του καπνοπωλείου», «Εύνοια του Αλεξάνδρου Βάλα», «Πριν τους αλλάξει ο χρόνος», «Μέσα στα καπηλειά», «Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.», «Ωραία λουλούδια κι άσπρα ως ταίριαζαν πολύ», «Ρωτούσε για την ποιότητα».

Σημείωση: Η σειρά προσέγγισης των ποιημάτων δεν μπορεί να οριστεί επακριβώς εκ των προτέρων· ωστόσο θα γίνει προσπάθεια να γνωρίζουν οι φοιτητές πριν από κάθε μάθημα, έστω κατά προσέγγιση, ποια ποιητικά κείμενα θα διδαχτούν, ώστε να εξοικειώνονται με αυτά εκ των προτέρων, εάν το επιθυμούν. Ενδέχεται η επιλογή των ποιημάτων να μεταβάλλεται ανάλογα με την πορεία των μαθημάτων. Τα ποιητικά κείμενα θα προβάλλονται με power point.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΚΑΒΑΦΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΑΒΑΦΗΣ Κ. Π. (1999), *Ποιήματα Α'* (1897-1918), επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος, Αθήνα (1963).

_____ (1999), *Ποιήματα Β'* (1919-1933), επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος, Αθήνα (1963).

_____ (1968), *Ανέκδοτα Ποιήματα* (1882-1923), επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος, Αθήνα.

_____ (1983), *Αποκηρυγμένα Ποιήματα και Μεταφράσεις* (1886-1898), επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος, Αθήνα.

_____ (1993), *Κρυμμένα Ποιήματα* (1877;-1923), επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος, Αθήνα.

_____ (1983), *Ανέκδοτα Σημειώματα Ποιητικής και Ηθικής* (1902-1911), επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ερμής, Αθήνα.

_____ (1994), *Ατελή Ποιήματα* (1918-1932), επιμ. Renata Lavagnini, Ίκαρος, Αθήνα.

_____ (1963), *Ανέκδοτα Πεζά Κείμενα*, επιμ. Μ. Περίδης, Φέξης, Αθήνα.

_____ (1963), *Πεζά*, επιμ. Γ. Α. Παπουτσάκης, Φέξης, Αθήνα.

_____ (2003), *Τα Πεζά* (1882;-1931), επιμ. Μ. Πιερής, Ίκαρος, Αθήνα.

II. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΟΔΗΓΟΙ-ΛΕΞΙΚΑ

ΓΚΙΚΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, Ιδανική Βιβλιοθήκη,

<http://www.kavafis.gr/archive/vlibrary/list.asp>.

ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ 1983, «Επιλογές από τη “Βιβλιογραφία Κ. Π. Καβάφη”», *Διαβάζω* 78 (Οκτώβριος) 149-164.

_____ 2003, Βιβλιογραφία Κ. Π. Καβάφη (1886-2000), Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη.

HAAS DIANA-ΠΙΕΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ 1984, *Βιβλιογραφικός Οδηγός στα 154 ποιήματα του Καβάφη*, Ερμής, Αθήνα.

ΚΑΡΑΜΠΙΝΗ-ΙΑΤΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛΑ (2003), *Η βιβλιοθήκη Κ.Π Καβάφη* (Αρχείο Καβάφη), Ερμής, Αθήνα.

ΚΟΚΟΛΗΣ Ε. Α. 1976, *Πίνακας Λέξεων των 154 ποιημάτων του Κ. Π. Καβάφη*, Ερμής, Αθήνα.

).

III. ΜΕΛΕΤΕΣ (επιλογή)

ΒΑΓΕΝΑΣ ΝΑΣΟΣ 2006, «Η ειρωνική γλώσσα» στο Μ. Πιερής (επιμ.), *Εισαγωγή στην ποίηση του Καβάφη (επιλογή κριτικών κειμένων)*, Παν/κές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 347-358.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΟΥΔΗΣ 1983, «Η ειρωνεία στον Καβάφη», στο *Αναφορές (Έξη νεοελληνικές μελέτες)*, Φιλιππότης, Αθήνα, 44-57.

ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ 1984, *Το έργο του Κ. Π. Καβάφη*, Πρόλογος και φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδη, Δεύτερη έκδοση, ενημερωμένη με ανέκδοτα κείμενα, Ίκαρος, Αθήνα (1975), 61-72.

BOWRA C. M. 2006, *Ο Κωνσταντίνος Καβάφης και το ελληνικό παρελθόν*, Γαβριηλίδης, Αθήνα (1949).

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. Χ. [Παν. Μουλλάς] 1963, «Ο Καβάφης και η άρνηση. Σταθμοί της αντικαβαφικής κριτικής», *Επιθεώρηση Τέχνης*, 652-669: 656.

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗ ΝΑΤΑΛΙΑ 1990, «Ζεύγη στίχων στον Καβάφη: Μια “ενδιαφέρουσα αισθητική δημιουργία”», *Μολυβδοκονδυλοπελεκητής*, 2, 53-54.

KEELEY EDMUND 1979, *Η Καβαφική Αλεξάνδρεια. Εξέλιξη ενός μύθου*, μτφ. Τζένη Μαστοράκη, Ίκαρος.

ΛΕΧΩΝΙΤΗΣ Γ. 1977, *Καβαφικά αυτοσχόλια*, Με Εισαγωγικό Σημείωμα του Τίμου Μαλάνου, Αθήνα, Δ. Χάρβεϋ & Σία, 1977 (α': 1942).

ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ Δ. Ν. 2007, *Κ. Π. Καβάφης. Μελετήματα*. Αθήνα, Πατάκης.

MINUCCI PAOLA M. 1987, *Η λυρική αφήγηση στον Καβάφη*, μτφρ. Βαγγέλης Ηλιόπουλος, Αθήνα, Ύψιλον.

ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ 2012, *Μετρική και Αφήγηση. Για μια συστηματική μετρική και ρυθμική ανάλυση των καβαφικών ποιημάτων*. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα.

ΠΙΕΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ 1992, *Χώρος, Φως και Λόγος. Η διαλεκτική του «μέσα-έξω» στην ποίηση του Καβάφη*, Αθήνα, Καστανιώτης.

PONTANI FILIPPO MARIA 1991, *Επτά δοκίμια & μελετήματα για τον Καβάφη (1936-1974)*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

ROBINSON CHRISTOPHER 1988, *C. P. Cavafy*, Bristol Classical Press.

ΣΑΒΒΙΔΗΣ Γ. Π. 1966, *Οι καβαφικές εκδόσεις (1891-1932), Περιγραφή και Σχόλιο, Βιβλιογραφική μελέτη*, Αθήνα, έκδοση Ταχυδρόμου..

_____ (1985), *Μικρά Καβαφικά*, τ. Α΄, Ερμής, Αθήνα.

_____ 1987, *Μικρά Καβαφικά*, Β΄, Ερμής, Αθήνα. Σαρεγιάννης Ι. Μ. 1964,

Σχόλια στον Καβάφη, Πρόλογος Γ. Σεφέρη, Εισαγωγή Ζήσιμου Λορεντζάτου, Αθήνα, Ίκαρος, 1964.

ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ Ι. Μ. 1964, *Σχόλια στον Καβάφη*, Πρόλογος Γ. Σεφέρη, Εισαγωγή Ζήσιμου Λορεντζάτου, Αθήνα, Ίκαρος, 1964.

HAAS DIANA 1982, «Cavafy's Reading Notes on Gibbon's *Decline and Fall*», *Folia Neohellenica*, 4, 26-97.

_____ 1983, «Σχόλια του Καβάφη σε ποιήματά του. (Ανακοίνωση ανέκδοτου υλικού από το Αρχείο Καβάφη)», *Κύκλος Καβάφη*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Ίδρυμα Σχολής Μωραΐτη, Αθήνα, 83-109.

_____ 1996, *Le problème religieux dans l'oeuvre de Cavafy. Les années de formation (1882-1905)*, Presses de l' Université de Paris-Sorbonne.

YURCENAR MARGUERITE (1981), *Κριτική παρουσίαση του Κωνσταντίνου Καβάφη*, μτφρ. Γ. Π. Σαββίδης, Χατζηνικολή, Αθήνα (στα γαλλικά: ¹1958).